

Bronvermelding: Hans Luijten, 'Van Gogh en het geld'. URL: <http://www.geldmuseum.nl> [14 oktober 2007]

VAN GOGH EN HET GELD

Hans Luijten, Conservator Onderzoek in het Van Gogh Museum in Amsterdam, hield deze lezing op 14 oktober 2007 in het GeldcultureelCafé van het Utrechtse Geldmuseum. De tekst is een aangepaste en ingekorte versie van het hoofdstuk 'De financiële achtergronden', dat deel uitmaakt van de inleiding van de uitgave *Vincent van Gogh: de volledige briefwisseling*. Deze web-editie zal in het najaar van 2009 verschijnen.

Zie <http://www3.vangoghmuseum.nl/vgm/index.jsp?page=12477&lang=nl>

© Van Gogh Museum, Amsterdam

Vincent van Gogh, *De Bank van Lening* (Amsterdam, Van Gogh Museum)

Van Goghs *De Bank van Lening* is gesitueerd bij de ingang van de Haagse bank van lening. Bij deze instelling kon men tegen inlevering van bepaalde onderpanden geld lenen. Zij stond onder gemeentelijk toezicht en was in het leven geroepen om particuliere pandjeshuizen te verhinderen om woekerwinsten te maken.

Deze tekening is een van de stadsgezichten die hoorden tot een reeks die Van Gogh in maart 1882 maakte voor zijn oom Cor, de kunsthandelaar, die in Van Goghs atelier op bezoek was geweest. Van Gogh had hem zijn map met kleine studies getoond. Hij gaf zijn neef een opdracht voor twaalf van die stadsgezichten. Vincent had gezegd dat de prijs voor elk van die werken, 'hetzij met potlood hetzij met de pen' twee gulden vijftig was. Op zijn vraag of zijn oom dat niet te veel vond antwoordde hij: 'als zij goed uitvallen vraag ik er nog 12 van Amsterdam mits ge dan *mij* maar den prijs eens laat vaststellen, dan verdient ge er wat meer mee'. Die lucratieve opdracht zou echter nooit ten uitvoer worden gebracht.

Ik hoop U vanmiddag iets meer zicht te bieden op het wel en wee van Van Goghs portemonnee, waarvan de bodem maar al te vaak in zicht was. In het citaat dat U op de uitnodiging vond, stelde hij 'Toch durf ik te hopen dat het geld dat we uitgeven, op een dag gedeeltelijk zal terugkeren, en als ik meer geld had, zou ik nog meer uitgeven om te proberen een heel rijk koloriet te maken.' Dit schreef hij aan zijn broer Theo in juli 1888 vanuit Arles, toen hij met schilderen uitermate goed op dreef was.

Theo van Gogh, 1887

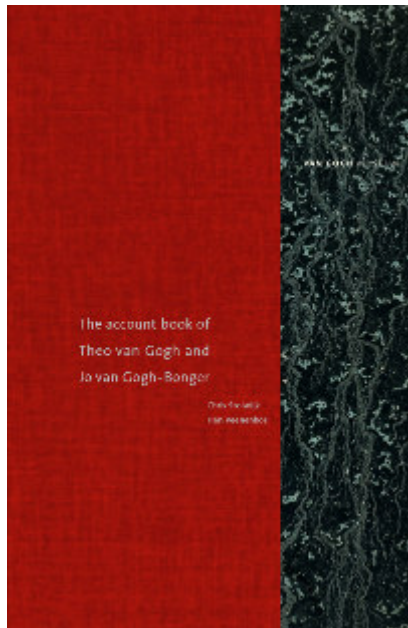
Zonder Theo's jarenlange financiële bijstand zou hij zich nooit als kunstenaar zo onafhankelijk hebben kunnen ontplooien. Vincent ontving geld en hij hoopte dat die investering eens terugverdiend zou worden. Ze zouden het geen van beiden meer meemaken.

Vanaf 1869 toen hij bij kunsthandel Goupil in Den Haag ging werken, tot juni 1880, voorzag Van Gogh voornamelijk zelf in zijn onderhoud, sporadisch ondersteund door zijn ouders. Zijn beroeps carrière was tot die tijd weinig succesvol verlopen. Hij had eerst zeven jaar gewerkt bij Goupil, na Den Haag, ook in Londen en Parijs, daarna als hulponderwijzer in Engeland, en hij had zijn baan als bediende in een Dordtse boekhandel in 1877 ingeruild om zich in Amsterdam voor te bereiden op het toelatingsexamen voor de studie theologie. Na een jaar gaf hij die studie op. De tijdelijke aanstelling als evangelist in de Borinage, die daarop volgde, werd om verschillende redenen niet verlengd.

Uiteindelijk besloot hij om kunstenaar te worden. Hij was toen 27 jaar. Deze keuze was voor een belangrijk deel ingegeven door Theo: 'Zeer wel herinner ik mij nu ge erover schrijft, dat toen gij in der tijd er mij over gesproken hebt dat ik schilder zou worden, ik dacht dat het zeer ontoepasselijk was en er niet van hooren wilde'. Dat Theo zijn broer tot het kunstenaarschap overhaalde, moet van grote invloed zijn geweest op hun verhouding in de jaren daarna, want door deze gang van zaken zal hij het als zijn plicht hebben beschouwd om Vincent hierin bij te staan, ook financieel. In de laatste tien jaar van Vincents leven toont Theo zich een buitengewoon toeschietelijke mecenas – zijn nimmer aflatende steun vormde een niet te onderschatten, stuwende kracht achter de ontwikkeling van Van Goghs kunstenaarschap.

Het beeld dat velen hebben van de *arme* schilder Vincent van Gogh heeft enige nuancering. De schatting is namelijk dat Theo in totaal circa 17.500 francs (omgerekend destijds ruim 8000 gulden) aan zijn broer heeft gegeven.

Dit bedrag, gebaseerd op de gegevens uit de brieven, de familiecorrespondentie en het kasboek van Theo, en later van zijn vrouw Jo van Gogh-Bonger, kan slechts een schatting zijn, omdat niet *alle* betalingen zijn gedocumenteerd.

The account book of Theo van Gogh and Jo van Gogh-Bonger. Editie bezorgd door Chris Stolwijk en Han Veenenbos. Leiden (Primavera Pers) 2002.

Zo weten we nauwelijks iets over de Parijse periode: de broers woonden van maart 1886 tot februari 1888 samen, waardoor er geen extra huurkosten waren. Wel moest Theo in die tijd in Vincents levensonderhoud voorzien en hem, evenals daarvoor en daarna, in de gelegenheid stellen materiaal aan te schaffen om te tekenen en te schilderen.

Evenmin is te achterhalen welke *extra* bedragen Vincent ontving buiten zijn vaste toelage: ‘Gesteld dat gij U niet bij magte gevoelt mij te geven wat andere jaren in ’t voorjaar en zomer ik extra ontving en wat trouwens ik niet missen kan’, stelde hij in maart 1885. Waarschijnlijk overhandigde Theo hem deze extraatjes tijdens zijn geregelde bezoeken aan Nederland.

Vincent was zich bewust dat Theo na verloop van tijd behoorlijk veel had geïnvesteerd, want in 1888 maakte hij een alleszins reële schatting van het inmiddels geïnde bedrag: ‘Jou heeft het slechts, laten we zeggen, een vijftienduizend francs gekost die je me hebt voorgeschoten’. Een intrigerende zin. Uit deze opmerking blijkt immers dat Vincent het gekregene (let op het woordje *slechts*), als *voorschot* beschouwde – hij moet ook gedacht hebben dat er ooit kopers voor zijn werk te vinden zouden zijn.

De vraag is hoe groot de aanslag was die Vincent pleegde op Theo’s budget. Het contract tussen Theo en zijn Parijse werkgever, de kunsthandel Boussod, Valadon et Cie, laat zien dat hij

jaarlijks een basisinkomen verdiende van 4000 francs. Dit werd nog eens vermeerderd met een winstuitkering van 7,5% over de netto-winst van het door hem geleide filiaal. Hij kreeg dit basisinkomen uitgekeerd in min of meer maandelijkse termijnen van 333 francs.

De jaarlijkse winstuitkering werd bepaald na opmaak van de inventaris in januari van het daaropvolgende jaar, en vanaf april-juni ter beschikking gesteld. Uit de vorderingen blijkt dat Theo in deze periode recht had op een respectabele winstuitkering: het gemiddelde van de bonussen bedroeg ruim 8000 francs. Verhoogd met het basisinkomen schommelde zijn jaarinkomen dus rond de 12.000 francs, waarvan Vincent gemiddeld zo'n 1.750 francs kreeg. Dit betekent dat Theo ongeveer 14,5% van zijn inkomsten aan zijn broer heeft afgestaan.

Van de gemiddelde 1000 francs waarover hij maandelijks kon beschikken, onderhield Theo overigens niet alleen zichzelf en Vincent. Hij stuurde eveneens geld aan zijn ouders en droeg aldus bij in de opvoeding van zijn broer Cor en zijn zus Willemien. Op eigen initiatief had Theo al in 1876 toegezegd een deel van zijn salarisverhoging af te staan om de opleiding van Willemien mee te financieren. Zijn ouders waren ermee ingenomen: 'dat gij zoveel aan ons afstaat, 't is lief en braaf van U'. Toen hij in 1883 verliefd was op Marie, onderhield hij ook haar, en later kreeg hij vanzelfsprekend de zorg voor zijn vrouw Jo en de kleine Vincent Willem.

Jo van Gogh-Bonger met haar zoon Vincent Willem, 1890

Theo, die vier jaar jonger was dan Vincent, bleef zijn oudere broer genereus steunen. Hij schreef in oktober 1888: 'Je hebt het over geld dat je me schuldig bent & dat je me wilt terugbetalen. Daar wil ik niets van weten. Wat ik je toewens, is dat je je nooit zorgen hoeft te maken. Ik moet werken

voor geld. Aangezien wij met z'n tweeën niet veel hebben, moeten we niet te veel op onze schouders nemen, maar dat in aanmerking genomen kunnen we het nog wel enige tijd uithouden, zelfs zonder ook maar iets te verkopen. Als jij de behoefte voelt veel voor jezelf te werken, goed, zeg dat dan & ik denk dat we het dan toch wel redden'. Ruimhartig verzekerde hij in april 1889: 'Jij hebt me het geld al meerdere malen terugbetaald met je werk en met een broederlijkheid die meer waard is dan al het geld dat ik ooit zal bezitten.' U hoort het: de *kunst* en de *broederlijkheid* winnen het voor Theo van het *geld*.

Inzichtgevend is ook Theo's verklaring aan zijn moeder, halverwege Vincent's carrière als kunstenaar: 'Het geld dat ik hem geef beschouw ik als in betaling van zijn werk & als zoodanig verdient hij het.' De afspraak was dat Theo met Vincents werk mocht handelen zoals het hem goeddunkte, en Theo raakte na verloop van tijd ook overtuigd van de bijzondere kwaliteit ervan. Eén keer doet Vincent een uitspraak over de waarde van zijn werk, als hij écht goed op dreef is in Arles: dan vermoedt hij dat zijn beste schilderijen 1000 francs per stuk waard zouden kunnen zijn.

Ik kom nu op de inkomsten en uitgaven van Vincent. Hij kon, zoals gezegd, de eerste jaren van zijn werkend bestaan in zijn eigen onderhoud voorzien. Zijn salaris bedroeg in 1873 *f* 50 (ongeveer 100 francs) per maand. Ter vergelijking: dat van de vier jaar jongere Theo was in 1874 *f* 38 per maand.

Goed betaalde banen heeft Vincent nooit gehad. Als hij in januari 1879 wordt aangesteld als evangelist – tot zijn taken behoren bijbellezing, kinderen onderwijzen en zieken bezoeken – verdient hij per maand slechts 50 Belgische francs; zijn huur bedraagt dan 30 francs.

De eerste keer dat in de correspondentie Theo's financiële bijdrage in het onderhoud van Vincent ter sprake wordt gebracht, is in juni 1880: 'Ik heb in Etten [daar wonen de ouders op dat moment] gehoord dat je vijftig francs had gestuurd voor mij. Wel, die heb ik aangenomen. Natuurlijk met tegenzin, natuurlijk met een nogal melancholiek gevoel, maar ik zit op een soort dood spoor, in de narigheid, wat kan ik anders doen? En ik schrijf je dus om je ervoor te bedanken.' Ook zijn ouders ondersteunden hem meer dan eens – zij stuurden hem bijvoorbeeld diezelfde maand een pakket kleding en 60 francs. Als hij in oktober 1880 in Brussel gaat wonen, krijgt hij van zijn vader 60 francs per maand. Voor zijn logement betaalde hij destijds 50 Belgische francs.

Theo kreeg in januari 1881 de leiding over het Goupil-filiaal aan de Boulevard Montmartre, later werd dit Boussod, Valadon et Cie, waardoor zijn inkomsten stegen. Vader Van Gogh was er verheugd over, ook omdat Theo nu financieel nog meer kon bijspringen (zijn brieven geven een interessant kijkje achter de schermen): ‘Het is wel heel lief van u dat gij ons wilt te gemoet komen in die uitgaven voor Vincent.’ Vervolgens rekent hij hem voor wat hijzelf inmiddels heeft gestuurd. Hij denkt dat hij tot maart vooruit kan, en hij overlegt hierover met Theo. ‘Schikt het u dan reeds er voor te zorgen of wil ik het dan doen. Zeg het vrij uit’. Vincent blijkt in april 1881 op de hoogte van Theo’s rol in dezen: ‘Van Pa hoorde ik dat zonder dat ik hiervan wist gij mij reeds geld gezonden hebt en zodoende mij krachtdadig helpt om vooruit te scharrelen. Ontvang mijn hartelijken dank daarvoor.’ Hij heeft er intussen wel, en ik citeer: ‘verdomd het land aan om Pa van iederen cent rekenschap te geven’.

Vanaf 1882 worden de toelagen structureel, afhankelijk van waar Vincent verblijft: soms gaat het om 100, dan weer om 150 francs per maand. Dat laatste betekende ongeveer *f* 75, want in de periode 1880-1888 is 100 francs omgerekend gemiddeld zo’n 47 à 48 gulden. Dit ontleen ik aan N.W. Posthumus, *Nederlandse prijsgeschiedenis*, Leiden 1943-1964. Ter vergelijking: Theo’s vriend Andries Bonger verdiende in 1882 op een verzekeringskantoor in Parijs 225 francs per maand. Vincents toelage was dus alleszins redelijk. Enkele cijfers: in 1870 kon een fabrieksarbeider in Tilburg, die nog meer dan een wever verdiende, voor circa *f* 8 per week zijn gezin van zeven personen onderhouden; voor eten en drinken zou zo’n gezin destijds gemiddeld zo’n *f* 5,50 per week hebben moeten betalen. Vincent betaalde zijn model Sien *f* 1 per dag – een goede naaister verdiende destijds *f* 6, een arbeider circa *f* 10 per week. De bijstand gaf aan moeders maximaal *f* 1,50 per week, plus brood. In Den Haag had Van Gogh een maandelijks huishuur van *f* 14, een vijfde van zijn inkomen in die jaren.

In zijn werk duikt het geld soms als motief op. Zoals in deze alleszins geslaagde aquarel.

Vincent van Gogh, *De armen en het geld*, 1882 (Amsterdam, Van Gogh Museum)

We zien een groep mensen die bij een kantoor van de staatsloterij de uitslag komt vernemen, getuige het aanplakbiljet links dat vermeldt 'heden Trekking Staatsloterij'. De scène speelt zich af voor het loterijkantoor van de gebroeders Mooijman. De armoedigheid van het merendeel van de wachtenden had Van Gogh getroffen en het tafereel kreeg voor hem een diepere betekenis: 'Dan wordt het dunkt mij meer beteekenisvol als men er in ziet – de armen en het geld. Zoo is 't trouwens met haast alle figuurgroepen, men moet er wel eens over doordenken eer men inziet waar men voor staat – de nieuwsgierigheid en illusie over de loterij schijnt ons min of meer kinderachtig – maar het wordt ernstig als men denkt aan de oppositie van misère en dat soort van efforts de perdis van de stakkers om door een loterijbriefje te nemen, betaald met hun uit den mond gespaarde centen, mogelijk, zooals zij zich verbeelden, gered te worden'. In deze fase van zijn kunstenaarschap zocht Van Gogh naar eigentijdse, sociaal-realistische onderwerpen. Hij was toen nog van plan om tijdschriftillustrator te worden.

Vanaf juni 1882 stuurt Theo *driemaal* per maand geld – op of rond de 1e, de 10e en de 20e. Deze zendingen zijn Vincent 'hoogst welkom'; hij vond het prettiger zijn geld verspreid over de maand te krijgen, want dat verkleinde de kans dat het telkens te snel op zou zijn. Met uitzondering van de Nuenense periode, wanneer hij weer in het ouderlijk huis woont, de Parijse jaren wanneer de broers samenwonen, en in Saint-Rémy, wanneer Theo maandelijks 100 francs rechtstreeks betaalt

aan de inrichting, blijft deze maandelijksse spreiding van betaling doorgaans het vaste stramien. Deze geldzendingen en de bevestiging van hun ontvangst zijn van grote betekenis geweest voor de continuïteit in de wederzijdse correspondentie. Vincents verzoek ‘Schrijf me spoedig’ is vaak een eufemisme voor: ‘Stuur me spoedig geld’. Vandaar ook zinnen als ‘Ik kijk al iedereen dag uit naar een brief van U want ik hoop dat gij mij dezer dagen wat zult sturen’. Omgekeerd klinkt in ‘Dank voor uw brief’ ook vaak ‘Dank voor de toelage’ door. Voor ons vormde die vaste zendingen een belangrijke steun voor de datering van de brieven.

In Arles worden die toelagen flink opgeschroefd. Theo geloofde in het werk van zijn broer en was overtuigd van de kracht van de Zuid-Franse tekeningen en schilderijen die hij kreeg toegestuurd, – daar zitten ook prachtwerken tussen – evenals van de plannen die zijn broer had met het Gele Huis.

Vincent van Gogh, *Stilleven met blauwe koffiekkan*, 1888 (Patriculiere collectie)

Hij wilde er een volwaardige kunstenaarsgemeenschap van maken.

Het Gele Huis in Arles

Boven op die toelage bekostigde Theo ook nog eens een belangrijk deel van de verf en het schildersdoek. Uit de brieven valt af te leiden dat de afspraak tussen de broers was dat Vincent elke week 50 francs zou ontvangen. De vijf maal gestuurde 100 francs tijdens Gauguins verblijf hangen samen met diens aanwezigheid in Arles; en dat Theo eerder enkele keren 100 francs stuurde, is te verklaren uit het feit dat Vincent schreef om geld verlegen te zitten, of zelfs geheel blut te zijn. Voor alle duidelijkheid: de reden dat Van Gogh vaak in geldnood was, kwam niet omdat hij zo weinig kreeg, maar omdat hij zijn geld over het algemeen veel te enthousiast uitgaf.

Van eind februari tot eind december 1888 stuurde Theo in totaal zo'n 2900 francs. Van dit bedrag was 400 francs bestemd voor Gauguin; voor de inrichting van het Gele Huis gaf Vincent vermoedelijk ook een dergelijke som uit. Dit betekent dat hij in de eerste tien maanden in Arles maandelijks gemiddeld tussen de 240 francs ter beschikking had. Wanneer men dat vergelijkt met de 135 francs per maand waarmee het vijfkoppige gezin van de bevriende postbode Joseph Roulin moest zien rond te komen, dan mag men stellen dat Van Gogh geenszins slecht werd bedeed.

Uit zijn brieven kan een deel van zijn bestedingspatroon worden afgeleid. Hij betaalde vanaf 1 mei 30 francs voor zijn hotel en 15 francs huur voor het Gele Huis, dat hij als atelier gebruikte; hij at voor 1 à 1,50 per dag in een restaurant. Dit betekent dat hij tot eind september zo'n 90 francs per maand kwijt was voor kost en inwoning (drank niet inbegrepen); daarna, toen hij in het

Gele Huis ging wonen, 60 francs per maand. De werkster kreeg aanvankelijk 4 francs per maand; tijdens het verblijf van Gauguin 20 francs. Van Gogh hield dus zo'n 100 francs (zónder hotel 130 francs) per maand over. Zijn verf en schildersdoek bestelde hij bij voorkeur in Parijs, via Theo, die bijgevolg ook voor de rekeningen opdraaide. Hier zien we hoe hij in een brief van 3 oktober 1888 doodleuk zijn bestellingen plaatste bij Theo.

“Ik vraag je toch nog eens bij Thomas langs te gaan, want voordat Gauguin komt, wil ik nog spullen kopen, en wel:

Toilettafel met ladenkast	40 fr.
4 lakens	40 -
3 tekentafels	12 -
keukenfornuis	60
(lijsten en spieramen	50)
(verf & doeken	200)”

Soms kocht Vincent zelf materialen: zo bestelde hij doek en spieramen en lijsten (ongeveer 5 francs per stuk) bij de timmerman in Arles. Tussen januari en mei 1889 betaalde hij 21,50 francs per maand huur voor het Gele Huis, omdat hij er twee extra kamertjes bijhuurde.

Koffie, tabak en alcoholische dranken behoorden tot de dagelijkse uitgaven, en Van Gogh ging regelmatig naar het bordeel. De vrouwen waar hij de liefde mee bedreef vroegen 2 francs; iets later heeft hij het over 3 francs. Verder kocht hij af en toe kleding, onder andere een zwart velours jasje voor 20 francs, een pak voor 35 francs en zes paar sokken voor 4 francs. Om ook 's avonds door te kunnen werken, liet hij in het atelier en in de keuken gas aanleggen, voor 25 francs. Het was een leven met voornamelijk *uitgaven*, want intussen verkocht hij niets. Wel lukte het Theo in oktober 1888 Gauguins schilderij *Les Bretonnes* voor 500 francs te verkopen, maar daar schoot Vincent niets mee op. Die rekende zijn broer uitgebreid voor welke kosten hij allemaal had.

Laten we eens zien hoe hij zat te goochelen met zijn franken. Het is kort na het incident met zijn oor.

“Is er bij al die betalingen die ik heb gedaan – vergeet niet dat het hele huis door dat avontuur overhoop lag en alle linnengoed en mijn kleren besmeurd waren – is er bij al die uitgaven iets, wat ik niet verschuldigd was, iets buitensporigs of overdrevens? En dat ik onmiddellijk na thuiskomst heb betaald wat ik *verschuldigd* was aan mensen die bijna even arm zijn als ikzelf, heb ik daar verkeerd aan gedaan of had ik nog zuiniger aan kunnen doen? Nu ontvang ik vandaag, de 17de, eindelijk 50 francs. Daarvan betaal ik eerst de 5 francs die ik van de caféhouder heb geleend, plus 10 consumpties die ik in de loop van de week op de pof heb genomen; dat maakt 7,50 fr. Ik moet nog linnengoed betalen dat ik uit het hospitaal heb meegebracht en van de afgelopen week en de reparatie van schoenen en van een broek, samen zeker iets van 5. Hout en kolen nog te betalen van december en nog te kopen, niet minder dan 4. Werkster laatste twee weken van januari 10 (bij elkaar 26,50).

Netto blijft me morgenochtend, als ik dit bedrag heb betaald, 23,50 fr. over. Het is nu de 17de, we hebben nog 13 dagen te gaan. Vraag: hoeveel zal ik per dag kunnen uitgeven? Hier moet nog aan worden toegevoegd dat jij 30 francs aan Roulin hebt gestuurd, waarvan hij de 21,50 uur voor december heeft betaald. Zie hier, waarde broer, de rekening over deze maand. En dat is nog niet alles.” Daar kon Theo het mee doen.

Tijdens Vincents opname in Saint-Rémy – die duurde van mei 1889 tot en met mei 1890 – en zijn verblijf in Auvers-sur-Oise – van mei tot eind juli 1890 – vermeldt de *Rekening Vincent* in Theo’s kasboek in totaal 3310 francs. Het is een inzichtgevende bron.

• 1889	<i>Rekening Vincent</i>	
• 23-5-1889	Ds Salles, betaling hospice d’Arles	50,00
• 6-6-1889	Tasset & Lhotte	197,00
• 7-6-1889	Dr Peyron	100,00
• 7-7-1889	[Dr Peyron]	100,00
• 21-7-1889	Per post	10,00
• 10-8-1889	Dr Peyron	100,00
• 26-8-1889	Contributie Sté des Indépendants	10,00
• 7-9-1889	Dr Peyron	100,00
• 7-9-1889	Lijst Tanguy	10,00
• 12-9-1889	Tasset & Lhotte	174,00

•	7-10-1889	Dr Peyron	100,00
•	7-10-1889	Chassis Tanguy	30,00
•	10-1889	Tasset & Lhotte	108,00
•	10-1889	Per post	150,00
•	9-11-1889	Dr Peyron	100,00
•	7-12-1889	[Dr Peyron]	100,00
•	24-12-1889	Per post	50,00
•	7-1-1890	Tanguy	25,25
•	1-1890	Dr Peyron	100,00
•	15-1-1890	Tasset & Lhotte	191,00
•	24-1-1890	Per post	50,00
•	3-2-1890	Tanguy	49,50
•	7-2-1890	Dr Peyron	100,00
•	19-2-1890	per Post	50,00
•	6-3-1890	Mille Bock pour tab Vigne rouge	400,00
•	3-1890	Dr Peyron	100,00
•	3-1890	Tanguy Exp des Indépendants	10,00
•	16-3-1890	[Tanguy] lijsten etc	50,50
•	29-3-1890	Emballage schilderijen Exp: des XX	21,60
•	7-4-1890	Tanguy à compte oude rekening	30,00
•	4-1890	Dr Peyron	100,00
•	8-5-1890	[Dr Peyron]	100,00
•	5-1890	Vincent per post	150,00
•	10-5-1890	Dr Peyron	165,15
•	5-1890	Vincent	20,00
•	12-5-1890	Tanguy	50,00
•	5-1890	Vincent	20,00
•	25-5-1890	Per brief	50,00
•	1-6-1890	[Per brief]	50,00
•	8-6-1890	Gegeven te Auvers	50,00
•	6-1890	Tanguy	136,00
•	17-6-1890	Per brief	50,00
•	7-1890	4 keer, 3 per brief 1 in de hand	200,00
•	7-1890	Tasset & Lhotte	231,80

Bron: *The account book of Theo van Gogh and Jo van Gogh-Bonger*. Editie bezorgd door Chris Stolwijk en Han Veenenbos. Leiden, Primavera Pers, 2002, p. 44-45.

Het verblijf in de inrichting kostte 100 francs per maand. In een niet gepubliceerd document, waarop Theo zijn inkomsten en uitgaven over 1889 noteerde, staat dat hij van 1 juni tot 1 december maandelijks 250 francs voor Vincent reserveerde. In dat jaar gaf hij bovendien aan zijn moeder 1000 francs en aan zijn zussen Willemien en Elisabeth 680 francs. Theo's uitgaven bezorgden Vincent in de inrichting veel gewetenswroeging: 'Het geld dat het schilderen kost, dat geeft me een verpletterend gevoel van schuld en lafheid en het zou goed zijn als daar een eind aan kwam, als het kon', verzuchtte hij in mei 1889.

Er is een lichtpunt in maart 1890, als Theo Vincents schilderij *De rode wijngaard* voor 400 francs verkoopt aan Anna Boch, de zus van de schilder Eugène Boch. Ik wees er zojuist op, op de Rekening Vincent. Vergeleken met de materiaalkosten in de periode juni 1889 - juli 1890: voor geleverde materialen door de firma Tasset & L'Hôte in totaal 900 francs, voor Tanguy 380, was dit echter een druppel op een gloeiende plaat.

Van Goghs financiële armslag was gedurende zijn kunstenaarschap verhoudingsgewijs redelijk groot. De historische mythe van zijn armoede en het idee dat niemand hem steunde, kunnen dan ook naar het rijk der fabelen worden verwezen. Dat hij vaak op zwart zaad zat, had alles te maken met zijn niet aflatende werkdrijf, waardoor het teken- en schildermateriaal soms nauwelijks aan te slepen was, met zijn grote behoefte aan modellen, die betaald moesten worden voor hun poseren, en met zijn verlangen om zich op nieuwe locaties telkens goed te installeren. Daarbij deed hij dikwijls impulsaankopen, zoals de aanschaf van 21 banden van *The Graphic* in Den Haag, die hem 21 gulden kostte (1½ keer zoveel als een maand huur). En meubilair om het Gele Huis mee in te richten. Eén van de posten daarvoor bestond uit 12 stoelen. Hij was er vanzelfsprekend van overtuigd dat deze aanschaffen een stimulans konden zijn voor zijn artistieke ontwikkeling: de eerste om zijn ideeën te prikkelen (hij had destijds immers plannen om als illustrator te gaan werken), de tweede om zijn 'Atelier van het Zuiden' meer prestige te verlenen.

De eerste uitgave van de brieven (*De brieven aan zijn broeder*. Amsterdam, Wereldbibliotheek 1914-1918) was gemaakt en gefinancierd door Jo van Gogh-Bonger, Theo's weduwe. Groot was het belang van de inspanningen die zij zich getroostte om het werk van Vincent bekend te maken.

Ze beijverde zich om de brieven aan Theo uit te geven en verkocht bewust schilderijen en tekeningen. Tot slot twee voorbeelden uit haar kasboek.

Hier zien we enkele grote verkopeningen door Jo, onder meer aan de Berlijnse kunsthandelaar Paul Cassirer in 1904-1905.

Op	aan	omschrijving	bedrag
1904	12	verkoop van twee schilderijen aan Paul Cassirer	1200
1905	1	verkoop van twee tekeningen aan Paul Cassirer	1000
1905	15	verkoop van twee schilderijen aan Paul Cassirer	1500

En dan twintig jaar later, de verkoop de Zonnebloemen aan de 'National Gallery' (de huidige Tate Gallery) – één jaar voor haar dood zwichtte Jo, na lang aandringen van het Museum. De verkoopprijs bedroeg f 15.000.

Opheffingsrekening 19 Mei 1920		1920	
Zuiver gebracht van de goed	57801	W.B. voor 1919 en 20	14224 809 16
afgevoerd als volgt:		W.B. " 1921	1208 17
op onderhand 700		aan de National Gallery Londen	15000
aan de hand 100		van de hand van de National Gallery Londen	15000
grootbedrag 41 99		van de hand van de National Gallery Londen	15000
totale 721 99	121 99	van de hand van de National Gallery Londen	15000
	57801	van de hand van de National Gallery Londen	15000
Zuiver gebracht van de goed	205046	van de hand van de National Gallery Londen	15000
aan de hand 800		van de hand van de National Gallery Londen	15000
totale 205846		van de hand van de National Gallery Londen	15000

Deze spectaculaire verkopeningen, samen met de uitgave van de brieven, waren stappen die voor de internationale bekendheid van Van Gogh's leven en werk wezenlijk waren en die het belang van zijn plaats in de moderne kunst voor altijd hebben bepaald.